

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Jessica Vainaru

MULGIMAA LASTEAIÄÕPETAJATE HINNANGUD OMA TEGEVUSELE
TUTVUSTAMAKS MULGI MURRET JA KULTUURI KOOLIEELSES
LASTEASUTUSES

bakalaureusetöö

Juhendajad: Marianne Olbrei, mag
Airi Niilo

Läbiv pealkiri: Mulgi murde ja kultuuri hoidmine

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendajad: Marianne Olbrei, mag
Airi Niilo

.....
(allkiri ja kuupäev)

.....
(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Airi Niilo
.....
(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Resümee

Mulgimaa lasteaiaõpetajate hinnangud oma tegevusele tutvustamaks Mulgi murret ja kultuuri koolieelses lasteasutuses

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli selgitada välja, milliseid Mulgi murret ja kultuuri tutvustavaid tegevusi viivad lasteaiaõpetajad läbi õppe- ja kasvatustegevuste käigus. Töö eesmärk sõnastati uurimisprobleemist lähtuvalt, millega sooviti teada, mida teevad õpetajad lasteaias selleks, et hoida ja väärtustada Mulgi murret ja kultuuri koolieelses eas. Uurimus viidi läbi 14 Mulgimaa lasteaias ja selleks koostati ankeet, mille täitsid 65 Mulgimaa rühmaõpetajat ning üks muusikaõpetaja. Tulemustest selgus, et õpetajad kasutavad oma töös Mulgi murde ja kultuuri edendamiseks mitmesuguseid tegevusi, traditsioonilisi rahvakombeid ning võetakse osa laste folklooripäevast. Samuti ilmnas, et õpetajad on vähesel määral osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel koolitustel, kuid osaliselt ollakse tutvunud Mulgi murret ja kultuuri tutvustavate materjalidega, mistõttu jagavad õpetajad seisukohta, et Mulgi kultuuri alast õppekirjandust ning täienduskoolitusi võiks rohkem olla. Tulemused näitasid, et õpetajad, kes oskavad kõneleda Mulgi murret, kasutavad seda rohkem kui need, kes seda ei oska, millest tulenevalt leidis tööle püstitatud hüpotees kinnitust.

Märksõnad: Mulgi murre, Mulgi kultuur, lasteaed.

Abstract

Nursery School Teachers' Estimation of Their Actions When Introducing Mulgi Dialect and Culture in Mulgimaa's Pre-school Nursery Schools

The aim of the bachelor's thesis was to examine the educative activities of nursery school teachers when introduce the Mulgi dialect and culture. The purpose of the thesis was verbalized considering the problem being analyzed which is the following: which means are being applied by nursery school teachers to perpetuate and appreciate the Mulgi dialect and culture during preschool years. The research was conducted in 14 nursery schools in Mulgimaa. A questionnaire was filled in by 65 nursery school teachers and one music teacher. The results showed that the teachers involve various activities such as traditional folk customs and participation in children's Folklore Day, when introducing the Mulgi dialect and culture, even though teachers do not actively participate in special trainings initiated by Mulgimaa Culture Programme. Nevertheless, they are familiar with the materials introducing the Mulgi dialect and culture. Therefore the teachers share the same opinion stating that additional materials about culture and literature as well as supplementary trainings are needed. The results indicated that the teachers able to speak the Mulgi dialect tend to use the dialect more at nursery schools than those who are not so much acquainted with it. Thus the hypothesis proved to be true.

Keywords: Mulgi dialect, Mulgi culture, nursery school.

Sisukord

Sissejuhatus	5
<i>Mulgi murre ja kultuur kui pärimuskultuur</i>	6
<i>Kultuuri edasikandmine</i>	7
<i>Pärimuskultuuri õpetamine koolieelses eas</i>	9
Uurimuse eesmärk, uurimisküsimus ja hüpotees	12
Metoodika.....	13
<i>Valim</i>	13
<i>Mõõtevahend</i>	14
<i>Protseduur</i>	15
Tulemused	16
Arutelu.....	20
<i>Töö praktiline väärtus</i>	24
<i>Piirangud ja soovitused edaspidiseks uurimiseks</i>	24
Tänu sõnad	25
Autorsuse kinnitus.....	25
Kasutatud kirjandus.....	26
Lisad	

Sissejuhatus

Vaatamata sellele, et Eesti erinevates paikades on keel olnud üsna erisugune, on ühiskondlike muutuste tagajärjel tekkinud kohaliku kõnepruugi kõrvale eesti ühiskeel. Tänapäeval omab kooliharidus, kirjalik keel ja meedia suurt tähtsust inimese igapäevaelus, mistõttu on murrete kasutusvaldkonnad hääbumas ning mured kaotamas iseäralikke erijooni (Eichenbaum & Koreinik, 2008). Kultuuriministeeriumi arengukava 2016–2019 üheks eesmärgiks on luua ühiskond, kus väärtustatakse ja hoitakse pärimuskultuuri, kujundades soodsad tingimused selle edendamiseks. Pärimuskultuuri hoiavad elus seda edendavad inimesed, kes annavad oma teadmisi edasi põlvest põlve ning kannavad endas traditsioone ja paikkondlikku murret ning kultuuri (Kultuuriministeeriumi arengukava ..., 2015). Inimene, kes väärtustab oma pärimuskultuuri, on avatum ka teiste kultuuride ja traditsioonide suhtes (Lázár, 2004).

Varasemalt on koostatud Mulgi murde ja kultuuri edendamiseks Tartu Ülikoolis 2013. aastal bakalaureusetöona õpperada „*Abimaterjal mulgi murret, kultuuri ning loodust tutvustavate tegevuste läbiviimiseks 5–7aastaste lastega Viljandi lasteal Krõll õpperajal*” (Link, 2013) puhul täheldati, et Mulgi murde ja kultuuri tutvustamist tuleks alustada juba koolieelses eas, et lastel tekiks huvi Mulgi murde õppimiseks. Õpperaja koostamisel lähtuti sellest, et autorile teadaolevalt ei ole koolieelses eas lastele Mulgi murret ja kultuuri tutvustavaid abimaterjale ning seetõttu peeti oluliseks koostada Mulgi murret ja kultuuri tutvustav õpperada Viljandi lasteal Krõllile. Töö tulemustest selgus, et antud õpperada on sobilik koolieelses eas lastele tutvustamiseks Mulgi murret ja kultuuri ning see toetab ka looduse tundmaõppimist (Link, 2013). Samuti on läbiviidud kohakeelte seisundiuuring Mulgimaal, Saaremaal ja Võrumaal „*Kuis eläs mulgi, saarõ ja võro kiil?*” mille tulemustest selgus, et Mulgi murret kõneleb pidevalt vaid 8% Mulgimaa elanikest. Samuti leiti, et Mulgi murret oskavad pigem vanemas eas inimesed, kuid laste või lastelastega kõneldakse Mulgi murdes väga vähe (Eichenbaum & Koreinik, 2008). Sellest tulenevalt on bakalaureusetöö uurimisprobleemiks – selgitada välja, mida teevad õpetajad lasteaias selleks, et hoida ja väärtustada Mulgi murret ja kultuuri koolieelses eas. Bakalaureusetöö ajendiks sai asjaolu, et Mulgi murret kõneldakse vähesel määral, mistõttu ei pruugi see edasi kanduda (Eichenbaum & Koreinik, 2008) ning mitmed autorid leiavad, et Mulgi murde ja kultuuri edasi kandmist peaks alustama lasteaiast (Mitt, 2012; Rüütel & Tiit, 2005). Sellest tulenevalt on bakalaureusetöö eesmärgiks selgitada välja, milliseid Mulgi murret ja kultuuri tutvustavaid tegevusi viivad lasteaias õpetajad läbi õppe- ja kasvatustegevuste käigus. Bakalaureusetöös kasutatakse termineid *keel* ja *murre* ning *õpetaja* ja *lasteaiasõpetaja* sünonüümidenä.

Mulgi murre ja kultuur kui pärimuskultuur

Pärimuskultuuri all mõistetakse ainelist kultuuri ja vaimset kultuuri ehk folkloori. Folkloor hõlmab endas rahvaluulet ja -muusikat, rahvatantse ja -mänge, traditsioonilisi töökspidamisi, teadmisi ja oskusi, rahvausundit ja -kombestikku, käsitööoskust, rahvameditsiini, rahvapedagoogikat ja muud. Pärimuskultuur kandub edasi suulise pärimuse või jälgendamise teel (Mis on pärimuskultuur, s.a.; Mulgimaa kultuuriprogramm ..., 2013; Särg & Ilmjärv, 2009).

Eesti rahvas, nagu iga teine rahvas, on kultuuriliselt ja vaimselt ainulaadne ning seetõttu on oluline hoida oma kultuuri, et kindlustada maailmas kultuuriline mitmekesisus. Pärimuskultuuri püsijäämiseks on oluline toetada ja väärtustada selle edendamist (Rüütel, 2010). Maailma pidevas muutumises on oluline hoida oma rahvuslikku ja kultuurilist eripära, sest rahvusliku kultuuri ja pärimuse väärtustamine ning hoidmine seob inimesi omavahel, aitab mõista esivanemate unistusi ja kogemust ning seeläbi tugevdab rahvuse ning kultuuri püsijäämist. Päritolu on inimesele oluline, sest see tekitab kindlustunde meid ümbritsevas maailmas (Rüütel, 2000a; Vaher, 2010). Inimesele kui ka rahvale tekitab meelekindluse rahvustunne, seotus oma ajaloolise kodu, emakeele ning kultuuriga (Rüütel, 2000b). Pärimuskultuuri säilitamiseks on vaja selle eest hoolitseda ja seda hoida. Sellest lähtuvalt on Eestimaa ainus koht, kus on võimalik üldse hoida ja säilitada eesti kultuuri ja rahvust (Rüütel, 1999).

Rahvusvahelisel folkloorifestivalil *Baltica 2001* eesti rühmades 2001. aastal läbiviidud uurimusest „*Pärimuskultuur Eestis – kellele ja milleks*” (Rüütel & Tiit) selgus, et pärimuskultuuri säilitamiseks on tähtis tunda esivanemate kultuuri ning seda kanda edasi järgmistele põlvkondadele. Enamus vastajatest olid seisukohal, et pärimuskultuuri hoidmine on oluline just rahvuse säilitamiseks, millest tulenevalt omakultuuri säilitamise ning sihipärase arendamise toel on võimalik hoida kultuurilist eripära ühiskonnas. Tulemustest selgus, et pärimuskultuuri hoidmiseks tuleb seda tutvustada juba lapsepõlves – tutvustada lastele rahvalaule, mänge ning tantse; rääkida vanadest aegadest ning külastada lastega erinevaid folklooriüritusi, luua lastele võimalikult laiapõhjaline kultuurne keskkond. Enamus vastajaid olid arvamisel, et pärimuskultuuri õpe peaks algama lasteaiast ja jätkuma koolis ning oluliseks peeti ka peretraditsioone, harrastusi ja vanavanemate teadmisi (Rüütel & Tiit, 2005).

Ajalooliseks Mulgimaaks peetakse Halliste, Paistu, Tarvastu, Karksi ja Helme kihelkondi (Ilves, 2014; Mulgimaa kultuuriprogramm ..., 2013). Lisaks ajaloolistele kihelkondadele nimetatakse Mulgimaaks ka tänapäeva Viljandi maakonna lõuna- ja Valga maakonna

loodeosas asuvad ajaloolist kultuuri- ja keelepiirkonda (Pärdi, 2000), mis hõlmab kogu Viljandimaad – Paistu, Kõpu, Viljandi, Tarvastu, Kolga-Jaani, Suure-Jaani, Pilistvere, Põltsamaa kihelkonda; Helme kihelkonda Valgamaalt ja Halliste ning Karksi kihelkonda endiselt Pärnumaalt (Mulgimaa ajalugu, s.a.). Karlsson (2002) kirjeldab *murret* kui keeleühiskonna väiksemat rühma, mis on omane teatud piirkonnale. Mulgimaal kõneldakse Mulgi murdes (murde omanimetus *mulgi kiil*), mis on Eesti põline piirkondlik keel ning mis kuulub läänemeresoome keelte hulka (Kurs, 2014; Mulgi keel, s.a.). Laande ja Todesk (2013) on välja toonud, et Mulgi murdes kajastuvad Mulgimaa looduse ja rahvakultuuri omapära ning ajaloolised keelesuhted. Eichenbaumi ja Koreiniku (2008) poolt läbi viidud uuringust „*Kuis eläs mulgi, saarõ ja võro kiil*” ilmnes, et enamik Mulgimaa elanikest on seisukohal, et kohalikku murret on vaja hoida. Vastajate hinnangutest laste keeleoskuse kohta selgus, et kohalikku murret valdab vaid mõni protsent lapsi, 3% oskab natuke kõneleda Mulgi murret ja mõningaid sõnu oskavaid lapsi on 16% Mulgimaa lastest. Küsimusele „Kas koolis võiks õpetada mulgi murret lastele?“, olid 64% Mulgimaa vastajatest seisukohal, et nemad toetaksid laste Mulgi murde õpinguid, kui selleks oleks võimalus. Enamik vastajatest pooldab mulgimurdeliste lasteraamatute väljaandmise mõtet ning 90% vastajatest peab vajalikuks koolis Mulgi murde õpetamist vabatahtlikkuse alusel. Leiti, et seoses vähese Mulgi murde kõnelejaskonnaga võib Mulgi murre ajapikku hääbuda (Eichenbaum & Koreinik, 2008).

Mulgi kultuuri kannavad edasi Mulgimaale omased kombid ja pärimused, samuti ka omalaadne toit, näiteks mulgipuder, mulgikapsad, mulgikorp, mis on üle Eesti hiljem tuntuks saanud (Kombeid ja pärimusi, s.a.; Mulgi toit, s.a.). Mulgimaal on säilinud ka erinevad Mulgi mängud, laulud ning jutud, mida on edasi kantud põlvest põlve. Samuti on säilinud Mulgimaal mulkidele omaste rahvariiete kandmise traditsioon, mis toetab pärimuskultuuri hoidmist. Mulgi rahvariiete tikanditel on kujutatud enamasti taimornamentikat ning ka usuga seotud paljutähenduslikku elupuu motiivi. Riitel on kasutatud potisiinist, madarapunast, kollast ja rohelist värvi. Mulgimaa naised kandsid vanasti palju puusapõlle, mida mujal Eestis ei kasutatud (Rahvarõivad, s.a.).

Kultuuri edasikandmine

UNESCO on ÜRO eriorganisatsioon, mis tegeleb kultuuri kaitse ja edendamisega. 2006. aastal liitus ka Eesti UNESCO vaimse kultuuripärandi konventsiooniga. Vaimse kultuuripärandi all mõeldakse mälestisi, kunstikollektsioone ning esivanematelt päritud teadmisi, oskusi ja tavasid, mida antakse edasi põlvest põlve (UNESCO Eesti Rahvuslik ..., 2012). UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse eesmärkide toetamiseks on loodud Mulgimaa

kultuuriprogramm 2014–2017, mille eesmärgiks on taaselustada ning hoida Mulgimaa tavaid, kombeid, elulaadi ning Mulgi murret. Programmi abil toetatakse pärimuskultuuri säilimist ning väärtustamist (Mulgimaa kultuuriprogramm ..., 2013). Mulgi murde ja kultuuri edasikandmiseks ja hoidmiseks on loodud Mulgi Kultuuri Instituut, mida toetab Mulgimaa kultuuriprogramm 2014–2017 läbi erinevate projektide ja tegevuste. Mulgimaa kultuuriprogrammi abiga hoiavad ja edendavad mulgid oma murret ja kultuuri (Koorep & Järvelt, 2013). Mulgi Kultuuri Instituut tegeleb Mulgi murde ja kultuuri kaitsmise ning arendamisega. Samuti korraldatakse Mulgi murde õpetajatele keele- ja kultuuriõppekursusi ja keele- ning kultuuriüritusi. Huvilistele pakutakse erinevaid käsitööoskuste ja Mulgi traditsioonilise toidu valmistamise õpitube. Lasteaias toetatakse Mulgi murde ja kultuuri edendamist läbi pillimängu, laulude, kohapärimuse ja juttude kaudu (Mulgimaa kultuuriprogramm ..., 2013). Lastele on välja antud erinevaid töövihikuid nt „*Sõõr ümmer Mulgimaa. Tüüvihk lasteaiast jaos*” (2014), „*Mulgi Märdi tüüvihk kooli edimesele astmele*” (2010) ja lugemik „*Mulgi keelen ja meelen*” (2004). 2013. aastal ilmus Mulgi murret tutvustav sõnastik „*Mulgi sõnastik*”. Samuti ilmub Mulgimaal mulgikeelne ajaleht „*Ütsainus Mulgimaa*”, antakse välja mulgikeelseid luule- ja lauluplaate ning raamatuid, näiteks „*Mulgi laste laulu- ja mänguvihik*” (2014), „*Vikerkaart otsman: Mulgi laste laulu*” (2015). Mulgi murret ja kultuuri on tutvustatud tele- ja raadiosaadetes ning meediaga suheldes kõnelevad Mulgi kultuuri esindajad Mulgi murdes (Laande, s.a.).

Mulgi murde edendamiseks viiakse läbi mõningates lasteaedades keelepesasid. Keelepesa on mingisuguse põliskeelee (Mulgi murre) säilitamise meetod lasteaias või päevahoius, kus murde õppimine toimub tavapärase tegevuste käigus, näiteks söömise, riietumise või mängimise kaudu – viiakse läbi mulgimurdelisi laule, tutvustatakse Mulgi kombeid ja tavaid ning räägitakse Mulgimaa ajaloost. Keelepesa raames kõneldakse lastega Mulgi murdes esmalt ühel päeval kuus. Samuti tegutsevad Mulgi murdekeeleringid Tarvastus, Lillis, Karksis, Viljandis ja Tõrvas (Mulgi keel, s.a.). 2012. aastal koostatud magistritööst „*Mulgi keele ja kultuuri õpe üldhariduskoolides*” selgub, et 6–7aastastele lastele on loodud Mulgi kultuuri ja keele ainekava, mille abil tutvustatakse lastele Mulgi kultuuriloolist eripära, murret, rahvatraditsioone ja rahvarõivaid ning muud Mulgimaaga seonduvat. Koolieelses lasteasutuses Mulgi murde ja kultuuriga tutvumine võib tekitada lastes huvi ka tulevikus pärimuskultuuri vastu (Ilves, 2012). Samuti viiakse Mulgimaa mõnedes koolides läbi Mulgi murde algõpet, korraldatakse erinevatele vanuse- ja huvigruppidele keelelaagreid ja üritusi, näiteks Mulgi laulu- ja tantsupeod, Mulgimaa kihelkondade päevad, Mulgimaa laste folklooripäev (Laande, s.a.; Mulgimaa kultuuriprogramm ..., 2013). Folkloorifestivalidest on

saanud tugev traditsioon ning need toetavad pärimuskultuuri edasikandmist (Podekrat, 2000; Särg & Ilmjärv, 2009).

Eesti pärimuskultuuri väärtustamine ja hoidmine on väga oluline, et see ei hääbuks. Oluline on pärimuskultuuri edendada juba lasteaiast alates, et lapsel tekiks huvi oma juurte ja kultuuri vastu. Väärtusteks peetakse inimese põhimõtteid, ideaale, käitumisprintsiipe ning tõekspidamisi. Väärtused omandatakse ümbritsevast kultuurist, ühiskonnast, perekonnast, lasteaiast ning koolist. Pärimuskultuuris on säilinud esivanemate teadmised järgnevatele põlvkondadele muinasjuttudes, vanasõnades ning muus rahvapärimuses (Mitt, 2012). Traditsioonid tekitavad inimeses kindlustunde ning annavad inimesele juured ehk päritolu (Mitt, 2012; UNESCO Eesti Rahvuslik ..., 2012). Eesti lasteaedades väärtustatakse eestlust, folkloori ja pärimuskultuuri – tähistatakse traditsioonilisi tähtpäevi ning väärtustatakse kodukohta. Eesti rahvapärandid saab edasi kanda ja hoida läbi väärtuskasvatuse meetodi – Tarkuste Hoidise metoodika (Mitt, 2012). Antud metoodika abil saab õpetada lastele väärtusi läbi eesti vanasõnade. Vanasõnad kannavad endas igipõliseid tarkusi ning rahva väärtusi, need muudavad pärimuskultuuri õppe laste jaoks mänguliseks ja põnevaks. Üheks väärtuseks seitsmest on sallivus, mille alla kuulub rahva ja maa ning oma kodukoha omapära väärtustamine. Sellest tulenevalt õpitakse tundma oma juuri ning pärimuskultuuri (Mitt, 2014).

Pärimuskultuuri õpetamine koolieelses eas

Koolieelse lasteasutuse seaduses (2016) on toodud, et lasteasutuse tegevus- ja päevakava koostamisel lähtutakse koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast ning lasteaiapiirkonna kultuurilistest eripärast ja rahvatraditsioonidest ning sellest tulenevalt on alushariduse programmi ja kõigi inimeste kohus pärimuskultuuri edasi kandmine järgnevatele põlvkondadele (Podekrat, 2000). Pärimuskultuuri saab edendada olles osa sellest kogukonnast ja kultuurist ning hoides sellele kultuurile omaseid traditsioone ning säilitades ühtsustunde (Rüütel, 2000).

Else (2009) sõnul mõjutab inimese kasvamist teda ümbritsev keskkond. Lapse esimesteks mõjutajateks on tema lähedased – ema, isa, vanaema, vanaisa. Laps omandab esimesed väärtused ja traditsioonid end ümbritsevalt inimestelt. Päritolu ning last ümbritsev kultuur võib kujundada lapse hoiakuid erinevate inimeste ja ka enda suhtes (Else, 2009). Tänapäeval kerkib aina enam esile asjaolu, et lasteaiapiirkonna on lapsele põhiliseks väärtuste kujundajaks, mistõttu saab pärimuskultuuri edendada läbi lasteaias tehtavate tegevuste (Hörn, 2013; Leivo, 2013; Sutrop, 2009). Väikelaste puhul on kultuurivahendajaks lastele õpetaja, kes avardab

laste silmaringi kodukoha kultuuri ja murde suhtes. Pärimuskultuuri õpetamist tuleb alustada juba lasteaias, sest alates pooleteisest eluaastast alates on laps võimeline omandama teist keelt (Ruutmets & Saluveer, 2008). Mitmekultuurilise hariduse puhul peetakse oluliseks lapse võimalust hoida enda kultuurilist päritolu (Muldma & Nõmm, 2011). Siinse bakalaureusetöö autor jagab eelnevate autoritega mõtet, millest lähtuvalt võiks Mulgi murde õpetamist alustada lasteaias, sest lapsed on võimelised õppima Mulgi murret lisaks eesti keelele. Teise keele õpetamise puhul peetakse tähtsaks õpetaja keeleoskust, sest õpetaja on lastele eeskujuks ning hea keeleoskus võib tingida parema kultuuri tundmaõppimise (Kebbinau & Aja, 2011), mistõttu peetakse üleüldse oluliseks ja esmaseks õpetamismeetodiks õpetaja eeskujut, sest õpetaja oma hoiakute ja vaadetega toetab laste õppimist ja kujunemist (Eyre & Eyre, 2014). Õpetajana on oluline ka ise kanda endas neid väärtusi, mida soovitakse lastele õpetada, sisendada, sest seeläbi omandavad lapsed neid väärtuseid ning suhtumist ennast ümbritsevasse (Ergma, 2010; Peterson, Suur, & Õun, 2010; Tuuling, 2010). Igasuguse õpetamise puhul on tähtis mõelda kuidas seda teha, mil viisil lasteni viia uusi teadmisi ning kanda edasi olulisi väärtusi. Õpetajale on sel puhul toeks nii riiklik kui ka lasteaiaõppekava ning ka erinevad tugimaterjalid ja koolitused (Jürimäe & Treier, 2008). Pärimuskultuuri õpetamiseks on vaja pädevaid õpetajaid, kes teavad ja tunnevad oma kodukoha kultuuri ning murret, mistõttu on pärimuskultuuri tutvustavad koolitused väga olulise tähtsusega (Leivo, 2013).

Õpetaja saab lastele tutvustada pärimuskultuuri läbi erinevate valdkondade lõimimise kasutades selleks sobilikke ja eakohaseid meetodeid ning vahendeid Mulgi murde ja kultuuri tutvustamiseks (Kallas, 2013). Teemade käsitlemisel koolieelses eas lõimitakse erinevaid valdkondi: kunst, muusika, liikumine, keel ja kõne, matemaatika, mina ja keskkond ning eesti keel kui teine keel (Kulderknup, 2009). Erinevate valdkondade lõimine on oluline selleks, et laps leiaks seoseid ja tajuks asju tervikuna (Kulderknup, 2009). Põlluste (2003) on märkinud: „tervikliku teemakäsitlemise loomiseks on vaja, et üks valdkond toetaks teist, aitaks õpitut kinnistada ja edasi arendada” (lk 4), mistõttu erinevate valdkondade toel on võimalik edendada pärimuskultuuri – tutvustada lastele Mulgi murret ning kultuuri. Valdkond „Mina ja keskkond” näeb ette, et laps väärtustab eesti kultuuritraditsioone. Rahvakalendri tähtpäevade tähistamine toetab laste sotsiaalsete oskuste kujundamist: suhtlemine kaaslaste ja täiskasvanutega, lapse iseseisvus, loov tegutsemine, julgus, emotsioonide kontrollimine ning koostööoskus (Laasik, Liivik, Täht, & Varava, 2009).

Igale kultuurile on omased traditsioonilised mängud, milles võivad kajastuda inimeste kultuuriline erinevus ja paindlikkus ning ka keskkonnas kasutatavad märgid ja sümbolid

(Else, 2009). Mulgi murret ja kultuuri saab lastele tutvustada läbi mängu, sest koolieelses eas lapse põhitegevuseks on mäng, mida võib pidada lapse arengu aluseks. Mängimine on lapse jaoks huvitav ning põnevust pakkuv. Samas on mäng lapsele kõige eakohasem ja tavapärasem õppimise meetod. Läbi mängu õpib laps lahendama erinevaid probleeme ning väljendama oma mõtteid sõnadega (Kalliala, 2006; Laasik et al., 2009; Ugaste, Tuul, & Välk, 2009), mistõttu lapsed omandavad uusi teadmisi ja oskusi mänguliste tegevuste käigus (Laasik et al., 2009). Läbi mängulise tegevuse täidab laps õppeülesannet ning sealjuures on oluline, et tegevus või ülesanne oleks mänguline – et see köidaks last ning pakuks huvi (Ugaste, 2005), sest mängulise tegevuse kaudu omandab laps keele kõige paremini, kuna see toimub nõ varjatud õppe käigus ehk märkamatuks lapse jaoks (Minlibajeva, 2014). Mänguliste tegevuste alla võivad kuuluda peitmine, otsimine, mõistatamine, inimeste ja loomade matkimine, pantide lunastamine, võistlus, liikumine, vaatlemine, kõnelemine ja ka esemete võrdlemine (Ugaste, 2005). Eelnevast tulenevalt on kõige tõhusam pärimuskultuuri edendada lasteaias läbi mängu või mänguliste tegevuste (Gross, Kivilo, & Ugaste, 2010).

Mulgi murret ja kultuuri saab koolieelses eas käsitleda erinevate laulude, tantsude, mõistatuste, muistendite, laulu- ja ringmängude toel. Rüütel (1999) märgib, et lapse rütmitunnet ja musikaalsust arendab kooslaulmine ja –mängimine. Rahvalaulud kannavad edasi eelmiste põlvkondade mõtteid ja tarkusi, mida lauldi kõikjal ja alati, sest see innustas ja suunas inimesi tegutsema (Tamm, 2004). Vanasõnad on lühikesed, sisukad ja õpetlikud ning annavad edasi rahvatarkusi (Rembel, 2010), mõistatused aga virgutavad fantaasiat (Rüütel, 1999) ning toetavad leidlikkuse ja kujutlusvõime arengut (Müürsepp, 2001). Kõnekäänud mitmekesisust keelt ja rikastavad sõnavara (Rembel, 2010) ning muinasjuttude abil saab sisendada julgust, leidlikkust ja headust (Rüütel, 1999). Muinasjutud toetavad lapse kõne, sõnavara ning mälu arendamist (Rembel, 2010). Laulumängud võivad olla oma olemuselt mitmekülgsed, näiteks sisaldada laulu, kahekõne, improvisatsiooni, nuputamist või liikumist (Müürsepp, 2001), mis omakorda annavad võimaluse suhelda teistsugustes olukordades (Liivak, 2000). Need on vaheldusrikkad ja annavad võimaluse olla füüsiliselt aktiivsemad. Laulumängude tekst arendab kõne ja loovust ning ühendab inimesi omavahel (Liivak, 2000), samuti toetab see liikumisoskuste arendamist (Suits, 2014). Üheks pärimuse kandjaks on ka mängud, mida mängitakse suletud ringis liikudes, üks mängija ringi keskel. Neid nimetatakse Mulgimaal ringmängudeks. Ringmängu saadab tavaliselt ringmängulaul ning selle lõppedes toimub mingisugune muutus, näiteks antakse pant või vahetatakse ringi keskel olevat mängijat (Särg & Ilmjärv, 2009). Kalliala (2006) toob välja, et liisusalmide kasutamine on lastele keeleliselt lõbus ja põnevust pakkuv, arendades sealjuures lapse tähelepanu ning mälu

(Rembel, 2010), mistõttu võib liisusalme pidada üheks heaks vahendiks kuidas mõningates mängudes või tegevustes valida tegelasi (Suits, 2014). Üheks Mulgi murde ja kultuuri edasikandjaks on muistendid, mis räägivad mingisugustest sündmustest võimalikult tõesena, mistõttu leidub näiteks tekke-, seletus-, koha-, ajaloo ja vägilasmuistendeid (Müürsepp, 2001).

Rahvajuttude ning muinasjuttude toel saab tutvustada lastele pärimuskultuuri, sest rahvajutud sisaldavad esivanemate tarkusi (Else, 2009). Ungari uurija Lázár (2004) on seisukohal, et rahvamäng on vajalik igas ühiskonnas ning lapsed peavad saama tunda õppida oma pärimuskultuuri. Paljud rahvamängud on rahvusvahelised ehk need on kasutusel erinevates maades, kuid neid võib esineda kohandatult, vastavalt kultuuri ja ühiskonna eelistustele. Rahvamängudel on suur osatähtsus lapse arengus ja samas ka kultuuri säilimises, seda seetõttu, et lapsed osalevad kultuuris traditsiooniliste mängude kaudu.

Uurimuse eesmärk, uurimisküsimus ja hüpotees

Koolieelse lasteasutuse seaduses (2016) on toodud, et lasteaia tegevus- ja päevakava planeerimisel lähtutakse koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast, lasteaia asukoha kultuurilistest eripäradest ning rahvatraditsioonidest. Sellest tulenevalt näeb koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava ette eesti kultuuritraditsioonide väärtustamist ja teiste kultuuride eripäradega arvestamist. Üheks õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtteks on mängu kaudu õppimine, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes ja oskustes (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2011). Seetõttu on koolieelses lasteasutuses võimalik läbi mänguliste tegevuste hoida ja kanda edasi pärimuskultuuri. Sealjuures muutub oluliseks tähelepanu pööramine erinevatele eesti murretele ja pärimuskultuuridele, et need ei hääbuks.

Bakalaureusetöö teema valikul oli määravaks autori side Mulgimaaga, kes on pärit Põhja-Viljandimaalt ja seetõttu kokku puutunud Mulgi murde ja kultuuriga, mistõttu soovib töö autor uurida Mulgi murret ja kultuuri. Mulgimaa kultuuriprogramm (2013) näeb ette, et Mulgi murde ja kultuuri säilivuse tagamiseks ja arendamiseks tuleb neid valdkondi teaduslikult uurida. Eelnevast tulenevalt ei õnnestunud töö autoril leida uurimusi, mis oleks varasemalt läbiviidud Mulgimaa lasteaiaõpetajate tööst Mulgi murde ja kultuuri hoidmiseks. Sellest lähtuvalt soovib töö autor uurida, mida tehakse Mulgimaa lasteaedades Mulgi murde ja kultuuri edendamiseks.

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli selgitada välja, milliseid Mulgi murret ja kultuuri tutvustavaid tegevusi viivad lasteaiaõpetajad läbi õppe- ja kasvatustegevuste käigus. Töö eesmärgist lähtuvalt püstitati kolm uurimisküsimust:

- 1) Missuguseid tegevusi viivad lasteaiaõpetajad läbi tutvustamaks Mulgi murret ja kultuuri lasteaias?
- 2) Millistel Mulgimaa kultuuriprogrammi poolt pakutavatel koolitustel on Mulgimaa lasteaiaõpetajad osalenud ja välja antud materjalidega tutvunud?
- 3) Millised on Mulgimaa lasteaiaõpetajate ootused Mulgi murde ja kultuuri koolitustele ja materjalidele?

Eelnevast tulenevalt seati hüpoteesiks:

- 4) Õpetajad, kes räägivad ise Mulgi murret tutvustavad lastele Mulgi kultuuri rohkem kui õpetajad kes Mulgi murret ei räägi (Eichenbaum ja Koreinik, 2008).

Metoodika

Bakalaureusetöö läbiviimiseks kasutati kombineeritud meetodit, st teostati kvantitatiivne uurimus, mille käigus viidi läbi lisaks kvantitatiivsele andmeanalüüsile ka osaline kvalitatiivne sisuanalüüs. Andmete kogumiseks kasutati ankeeti ning saadud andmed analüüsiti statistilise andmeanalüüsiprogrammiga SPSS 23.0. Ankeedis olevate õpetajate kommentaaride tulemuste analüüsimiseks kasutati osaliselt kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Valim

Valimi valikul lähtuti bakalaureusetöö eesmärgist, milleks oli selgitada välja, milliseid Mulgi murret ja kultuuri tutvustavaid tegevusi viivad lasteaiaõpetajad läbi õppe- ja kasvatustegevuste käigus. Sellest tulenevalt kasutati eesmärgipärast valimit, kuhu kuulusid kindlatele kriteeriumitele vastavad isikud (Õunapuu, 2014). Kriteeriumitest lähtuvalt viidi uurimus läbi ajaloolisel Mulgimaal ning uurimusse kaasati rühmaõpetajad, kes töötavad ajaloolise Mulgimaa piirkondade koolieelsetes lasteasutustes. Ajaloolisel Mulgimaal asub 21 koolieelset lasteasutust, millest andsid uurimuse läbiviimiseks nõusoleku 14 lasteaeda. Eelnevast tulenevalt viidi uurimus läbi nõusoleku andnud 14 lasteaias. Uurimuses osalevatesse lasteaedadesse jagati laiali 79 ankeeti ning tagasi saadi 65 rühmaõpetajate täidetud ankeeti ning üks muusikaõpetaja täidetud ankeet, kokku 66 ankeeti (84% väljasaadetud ankeetidest).

Uurimuses osalesid tegevõpetajad vanuses 21–66 ning üks vastaja jättis märkimata oma vanuse. Vastajate keskmiseks vanuseks oli 50 aastat. Uurimuses osalejate tööstaaž jäi

vahemikku kahest kuust kuni 46 aastani, kaks vastajat jätsid tööstaaži märkimata. Eelnevast tulenevalt oli vastajate keskmiseks tööstaažiks 24 aastat.

Mõõtevahend

Uurimuse eesmärgist lähtudes kasutati induktiivset lähenemist, mille puhul koostas töö autor teoreetilistele lähtekohtadele toetudes uurimisinstrumendi, mis võimaldas autoril avastada uurimisvaldkonnas olulisi nähtusi (Elo & Kyngäs, 2008). Uurimisinstrumendina kasutati ankeeti (Lisa 1), mille koostamisel toetuti Mulgimaa kultuuriprogrammi tekstile (2014–2017) ning tööle püstitatud eesmärgile, hüpoteesile ning uurimisküsimustele.

Küsimustiku alguses oli väljatoodud informatsioon töö autori kohta, töö pealkiri ning kinnitus uurimuse konfidentsiaalsusest. Ankeet koosnes viiest osast, millest kolmele sai vastata 5-pallilisel Likert-tüüpi skaalal. Ankeedi esimeses osas koguti uuritavate taustaandmed, teine osa käsitles Mulgi murret, kolmas osa Mulgi kultuuri, neljas osa üldist infot Mulgimaa kultuuriprogrammi kohta ning viies osa lasteaiaõpetajate soove, ootuseid Mulgi murret ja kultuuri käsitletavatele koolitustele ja õppematerjalidele. Ankeedi esimeses osas (I Taustaandmed) sooviti koguda uuritavate taustaandmeid nagu vanust, tööstaaži lasteaiaõpetajana, Mulgi murde valdamist nende endi hinnangul ja laste vanust praeguses rühmas. Kahe osa (II Mulgi murre; V Lasteaiaõpetaja) vastamisel otsustasid vastajad, millises ulatuses nad nõustuvad/ei nõustu järgnevate väidetega (skaalal 1 – Pole üldse nõus, 2 – Pole nõustu, 3 – Ei oska öelda, 4 – Nõus, 5 – Täiesti nõus), näiteks väide II osast (*pean oluliseks Mulgi murde säilimist*) või V osast (*Mulgi murde alaseid koolitusi õpetajatele võiks rohkem olla*). Ankeedi kolmandale osale (III Mulgi kultuur) vastates otsustasid vastajad (skaalal 1 – Mitte kunagi, 2 – Harva, 3 – Vahetevahel, 4 – Sageli, 5 – Alati), mil määral nad nõustuvad või ei nõustu järgnevate väidetega, näiteks (*kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid mängu*). Ankeedi neljandale osale (IV Üldine info Mulgimaa kultuuriprogrammi kohta) vastates kasutati 3-pallilist Likert-tüüpi skaalat (1 – Ei, 2 – Osaliselt, 3 – Jah), millele vastates otsustasid vastajad mil määral on neil kogemusi Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavate koolituste ning väljaantud õppematerjalidega, näiteks: (*olen tutvunud lasteaia vanemale vanuserühmale (6–7aastased) loodud Mulgi murde ja kultuuri ainekavaga*). Alates ankeedi teisest osast oli vastajatel võimalus soovi korral lisada iga osa lõppu omapoolseid kommentaare. Koostöös bakalaureusetöö juhendajatega viis töö autor läbi prooviuuringu ühe lasteaiaõpetajaga, kellel paluti täita ankeet ning anda sellele tagasisidet (anda soovitusi või tuua välja parandusi vajavaid kohti). Õpetaja poolt täidetud

ankeedi põhjal korrigeeriti mõningaid ankeedis olevaid sõnastusi, et muuta instrument usaldusväärsemaks ning tagada see, et töö autor saaks vajaliku info uuritavatelt.

Protseduur

Andmete kogumiseks Mulgimaal võttis töö autor meili ja telefoni teel koolieelsete lasteasutuste juhtidega ühendust, et paluda luba läbi viia uuring nende lasteaedade rühmaõpetajate seas. Autor tutvustas lasteaia juhtidele ennast, uurimuse teemat ning uurimuse konfidentsiaalsust. Samuti selgitas, kuidas ja millal toimetatakse küsimustikud lasteaedadesse ning kuidas ja millal neile järele minnakse. Saades lasteaedade juhtidelt nõusoleku uuringu läbiviimiseks, toimetati ankeedid isiklikult Mulgimaa lasteaedadesse. Ankeetide kokku kogumiseks käis töö autor kõigis lasteaedades ankeetidel järel. Empiirilised andmed koguti märtsis 2016.

Eetika põhimõtteid järgides tagas töö autor uurimuses osalejate anonüümsuse, jagades välja ankeedid koos ümbrikutega, kuhu õpetajad said peale ankeedi täitmist oma vastused panna ja seejärel ümbriku kinni kleepida. Saadud andmeid kasutati teadustöös vaid üldistatud kujul, et ei oleks võimalik uurimuses osalenud isikuid identifitseerida, mis ei võimaldaks isikute ja asutuste mainet kahjustada (Cohen, Manion, & Morrison, 2007). Uuringus saadud andmeid ja informatsiooni kasutas töö autor vaid oma töös ning need ei ole kättesaadavad kõrvalistele isikutele. Peale töö ilmumist säilitatakse mõnda aega uuringus kasutatud andmed ning seejärel need hävitatakse.

Uuringust saadud andmed sisestati Microsoft Office Excel 2013 tabelitöötlusprogrammi ning analüüsiti statistilise andmeanalüüsiprogrammiga SPSS 23.0. Töös püstitatud hüpoteesi *õpetajad, kes räägivad ise Mulgi murret tutvustavad lastele Mulgi kultuuri rohkem kui õpetajad kes Mulgi murret ei räägi* (Eichenbaum & Koreinik, 2008) kontrolliti korrelatsioonanalüüsiga (Spearman'i e astakkorrelatsioon), et saada teada, kas Mulgi murde rääkimise ja Mulgi murret ja kultuuri tutvustavate tegevuste läbiviimise vahel on seos. Leidmaks statistiliselt olulisi erinevusi kahe grupi, Mulgi murde kõnelejate või mingil määral kõnelejate ning Mulgi murret mitte kõnelejate vahel hinnangute osas oma tegevusele tutvustamiseks Mulgi murret ja kultuuri, viidi läbi Mann-Whitney U-test.

Uurimisküsimuste 1, 2 ja 3, milleks olid: *missuguseid tegevusi viivad õpetajad läbi tutvustamiseks Mulgi murret ja kultuuri lasteaias?; millistel Mulgimaa kultuuriprogrammi poolt pakutavatel koolitustel on Mulgimaa lasteaiaõpetajad osalenud ja välja antud materjalidega tutvunud?; millised on Mulgimaa lasteaiaõpetajate ootused Mulgi murde koolitustele ja materjalidele?* põhjal saadud tulemuste esitamiseks kasutati mediaani, sest

ankeedis olevate tunnuste väärtused on esitatud ordinaalskaalal. Bakalaureusetöö hüpoteesist ja uurimisküsimustest lähtuvalt esitati tulemused eeltoodud testide kaupa. Lisaks toodi tulemustes välja uuritavate tsitaadid, mille esitamiseks kasutati osalist kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis võimaldas uurijal koondada kokku sarnased tekstinäited ja leida üles uurimusest lähtuvalt vajalikud üksused (Elo & Kyngäs, 2008). Parema loetavuse huvides on tsitaadid osaliselt toimetatud, st välja on jäetud sõnade kordused või parasiitsõnad.

Tulemused

Hüpoteesi, *õpetajad, kes räägivad ise Mulgi murret tutvustavad lastele Mulgi kultuuri rohkem kui õpetajad kes Mulgi murret ei räägi* (Eichenbaum & Koreinik, 2008), kontrolliti Spearman'i e astakkorrelatsiooni abil, et leida taustaandmete küsimuse: (*oskan kõneleda Mulgi murdes*) ning ankeedi II osa 3. küsimuse: (*kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murret*) omavahelist seost. Tulemuse põhjal ($p=0,476$) võib öelda, et hüpotees leidis kinnitust, kuigi statistilisuse näitaja on piirilähedane.

Võrdlemaks uuritavate keeleoskust ning seost nende läbiviidavate tegevustega tutvustamiseks Mulgi murret ja kultuuri, kasutati Mann-Whitney U-testi. Omavahel võrreldi taustaandmete väidet (*oskan kõneleda Mulgi murdes*) ankeedi nelja järgmise osa väidetega (II, III, IV, V). Tulemustest selgus, et statistiliselt oluline erinevus ($p<0,05$) esines viie väite puhul, mis on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Statistiliselt olulised erinevused Mulgi murret ja kultuuri tutvustavate tegevuste läbiviimisel õpetajate Mulgi murde oskusest lähtuvalt

Väide	Astak 1	Astak 2	U	p
3. Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murret.	21,73	36,52	214,0	0,01
4. Olen koolituse järgselt tutvustanud lastele Mulgi murret.	21,63	33,66	219,0	0,04
8. Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid laule.	23,21	36,07	252,5	0,03
14. Kasutan Mulgi murret juttude vestmiseks.	23,52	36,56	260,5	0,02
23. Olen oma rühmaga osalenud laste folklooripäeval.	22,14	36,47	228,5	0,01

Märkus: Astak 1=Mulgi murde mitte kõnelejad, Astak 2=Mulgi murde kõnelejad ja mingil määral kõnelejad, U=U-statistik, p=statistiline olulisus

Kõrvutades omavahel õpetajaid, kes oskavad kõneleda Mulgi murret või neid, kes kõnelevad mingil määral Mulgi murret nende õpetajatega, kes ei kõnele Mulgi murret, oma hinnangutega tutvustamiseks Mulgi murret ja kultuuri lasteaias, ilmnes, et statistiliselt olulisi

erinevusi ei esinenud IV osas, kus uuriti Mulgi keele oskajate või mingil määral oskajate osalemist Mulgimaa Kultuuriprogrammi poolt pakutavatel Mulgi murde või kultuuri koolitustel, õppereisidel, laagrites, Mulgi murde õppimise projektidel või programmi poolt väljaantud materjalidega tutvumisel ($p>0,05$). Samuti ei ilmnenud statistiliselt olulisi erinevusi V osa puhul, kus uuriti õpetajate ootuseid seoses Mulgi murde ja kultuuri koolituste või materjalide suhtes ($p>0,05$).

Uurimuses osalejate vastustest selgus, et Mulgi murret oskab kõneleda 7 (10,6%) õpetajat, Mulgi murret oskab kõneleda mingil määral 29 (43,9%) õpetajat ning Mulgi murret ei kõnele 28 (42,4%) õpetajat. Õpetajad, kes ei kõnele Mulgi murret, märkisid: „*Kui ma ise ei oska Mulgi murret, siis ei oska lastele õpetada. Enne pean ise oskama rääkida, alles siis õpetama*”. Samas jagasid mitmed vastajad mõtet, et Mulgi murre ja kultuur on nende hinnangul olulised, näiteks: „*Minu nägemus selles vallas on, et siinsed lapsed võiksid küll mõista kodukoha murret, et säiliks erinevad murded*”. Mitmed õpetajad olid seisukohal, et Mulgi murret tuleks õpetada lastele: „*Mulgi keelt peab hakkama õpetama kolmeaastastele lastele, siis nad saavad sellest paremini aru, kui nad juba vanemaks saavad*” või „*Arvan, et alates 6–7 eluaastast võiks tutvustada*”.

Leidmaks vastust uurimisküsimusele, missuguseid tegevusi viivad õpetajad läbi tutvustamaks Mulgi murret ja kultuuri lasteaias, vastasid õpetajad ankeedi III osa väidetele 5-pallilisel Likert-tüüpi skaalal. Tulemused on esitatud tabelis 2.

Kõige madalama hinnangu sai väide number 22 (*meie rühmas on keelepesa*) ja 14 (*kasutan Mulgi murret juttude vestmiseks*), millest selgus, et uuritavate rühmades toimub vähesel määral keelepesasid või pigem ei kasutata Mulgi murret juttude vestmiseks ($Me=1$). Kõige kõrgema hinnangu sai väide 5 (*pean oluliseks Mulgi kultuuri säilimist*) ($Me=5$) ehk enamus uuritavaid peavad kohalikku kultuuri enda hinnangul tähtsaks. Tulemustes selgus, et kõige enam kasutatakse lastele Mulgi murde ja kultuuri tutvustamiseks Mulgi mustreid, Mulgi rahvakombeid, Mulgi traditsioonilist rõivastust, Mulgi toidukultuuri ning osaletakse lasteaiarühmadega laste folklooripäeval (väited number 17, 19, 20, 21 ja 23; $Me=3$). Õpetajad tõid ankeedis olevas kommentaaride osas välja: „*Kasutasin oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murret. See meeldis lastele. Samuti tutvustasin lastele ajalehte „Üitsainus Mulgimaa” ja lapsed said ajalehe koju, et koos vanematega lastenurga mõistatusi lahendada*”. Uurimuses osalenud muusikaõpetaja tõi välja erinevaid tegevusi, mida ta igapäevaselt kasutab, et edendada kohalikku murret ja kultuuri: „*Oleme lavastanud legende „Oluline kivi” ja „Kuidas Mulgimaa endale nime sai”, õppinud mulgikeelseid laule, laulumänge, tantse ja nendega esinenud. Nüüd kasutame veel laulude ja laulumängude*

saateks väikekandleid''. Lisaks erinevatele tegevustele toodi välja, et lasteaias on korraldatud Mulgi murret ja kultuuri toetavaid hommikuid, kus edendatakse kohalikku murret ja kultuuri: „*Lastele olid nn. mulgihommikud toredaks vahelduseks lasteaias igapäevaelule*”.

Tabel 2. *Mulgimaa õpetajate hinnangud oma tegevustele tutvustamaks Mulgi murret ja kultuuri lasteaias*

Väide	MIN	MAX	Me
5. Pean oluliseks Mulgi kultuuri säilimist.	2	5	5
6. Pean oluliseks lastele tutvustada Mulgi kultuuri.	2	5	4
7. Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid mänge.	1	5	2
8. Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid laule.	1	4	2
9. Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid ringmänge.	1	5	2
10. Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid liisusalme.	1	5	2
11. Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid mõistatusi.	1	5	2
12. Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid sõrmesalme.	1	5	2
13. Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid käemänge.	1	5	2
14. Kasutan Mulgi murret juttude vestmiseks.	1	4	1
15. Tutvustan lastele Mulgi muistendeid.	1	4	2
16. Tutvustan lastele Mulgi rahvaluulet.	1	5	2
17. Tutvustan lastele Mulgi mustreid.	1	5	3
18. Tutvustan lastele Mulgi pillimängu.	1	5	2
19. Tutvustan lastele Mulgi rahvakombeid.	1	5	3
20. Tutvustan lastele Mulgi traditsioonilist rõivastust.	1	5	3
21. Tutvustan lastele Mulgi toidukultuuri.	1	5	3
22. Meie rühmas on keelepasa.	1	5	1
23. Olen oma rühmaga osalenud laste folklooripäeval.	1	5	3

Märkus: MIN=Miinimum väärtus, MAX=Maksimum väärtus, Me=vastajate hinnangute mediaan 5-pallilisel skaalal

Soovides välja selgitada, missugused on õpetajate kogemused seoses Mulgimaa kultuuriprogrammi koolituste ja väljaantava materjaliga, vastasid õpetajad ankeedi IV osa väidetele, mis toetusid järgnevale uurimisküsimusele: *millistel Mulgimaa kultuuriprogrammi poolt pakutavatel koolitustel on Mulgimaa lasteaiasõpetajad osalenud ja välja antud materjalidega tutvunud?* Uurimusest saadud tulemused on esitatud tabelis 3.

Ankeedi IV osa tulemused näitasid, et valdav osa õpetajatest ei ole osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi poolt pakutavatel koolitustel (Me=1), vaid vähene hulk õpetajaid on osalenud Mulgi murret, kultuuri käsitletavatel koolitustel ning üks vastaja tõi välja:

„Projektiraames osalesin Mulgi kultuuri tutvustaval õppereisil Heimtalis. Seal olles Mulgi kultuurist osa saades tahaks edaspidi veel koolitustel osaleda”. Samas toodi välja, et ollakse tutvunud Mulgimaa kultuuriprogrammi raames väljaantud õppematerjalidega Mulgi murde ja kultuuri tutvustamiseks (Me=2), näiteks: „*Praegu on ilmunud palju raamatuid ja õppevihikuid - töövihikuid mulgi keeles. Väga tore on laulude ja laulumängude raamat, sealt on hea valida sobivaid laule*”.

Tabel 3. *Mulgimaa õpetajate hinnangud Mulgimaa kultuuriprogrammi raames pakutavatele koolitustele ja õppematerjalidele*

Väide	MIN	MAX	Me
24. Olen tutvunud lasteaia vanemale vanuserühmale (6–7aastased) loodud Mulgi murde ja kultuuri ainekavaga.	1	3	1
25. Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi murde/keele koolitustel/seminaridel/õppepäevadel.	1	3	1
26. Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi murde/keele õppereisidel.	1	3	1
27. Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi murde/keele laagrites.	1	3	1
28. Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi murde/keele õppimise projektidel.	1	3	1
29. Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi kultuuri koolitustel/seminaridel/õppepäevadel.	1	3	1
30. Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi kultuuri õppereisidel.	1	3	1
31. Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi kultuuri laagrites.	1	3	1
32. Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi raames pakutaval koolitusel lasteaia õpetajatele.	1	3	1
33. Olen tutvunud Mulgimaa kultuuriprogrammi raames väljaantud õppematerjalidega Mulgi murde ja kultuuri tutvustamiseks/õpetamiseks.	1	3	1

Märkus: MIN=Miinimum väärtus, MAX=Maksimum väärtus, Me=vastajate hinnangute mediaan 5-pallilisel skaalal

Soovides leida vastust järgnevale uurimisküsimusele *millised on Mulgimaa lasteaiaõpetajate ootused Mulgi murde koolitustele ja materjalidele*, vastasid õpetajad ankeedi V osa väidetele 5-pallilisel skaalal. Saadud tulemused on esitatud järgnevas tabelis (Tabel 4).

Õpetajate ootuste teadasaamiseks, seoses Mulgi murde ja kultuuri koolituste ning õppematerjalidega, kasutati ankeedi V osa väiteid, millele õpetajad said vastata 5-pallilisel skaalal (1 – Pole nõus – 5 – Täiesti nõus). Kõrge hinnangu said väited 35 (*Mulgi kultuuri alaseid täienduskoolitusi õpetajatele võiks rohkem olla*), 37 (*Mulgi kultuuri alast kirjandust*

võiks rohkem olla) ning 38 (*Mulgi murde ja kultuuri alaseid ühisüritusi lasteaias võiks rohkem olla*) (Me=4). Kommentaaridena selgitati oma mõtteid, näiteks: „*Alles hiljuti käisin oma rühmaga folklooripäeval ning siis tuli mõte, et võiks 2 x aastas olla ühisüritusi, sest ühe päevaga laps ei õpi kõiki tantse ja mängu korraga selgeks*”. Samuti oldi seisukohal, et kirjandust, mis tutvustab Mulgi kultuuri, võiks olla rohkem ning kättesaadavam, näiteks: „*Lastele võiks teha vastavaid raamatuid ja värviraamatuid tutvustamiseks kultuuri*” või „*Probleem pole mitte materjali vähesuses, vaid selle kättesaadavuses. Info materjali kohta ei liigu ja kui tunned ise väga suurt huvi ja otsid tikutulega, siis ka leiad midagi. Tegelikult võiks ju keelepõhise kogemuse kirja panna!*” Enamus õpetajatest ei osanud määratleda oma seisukohta väidete 34 (*Mulgi murde alaseid täienduskoolitusi õpetajatele võiks rohkem olla*) ja 36 (*Mulgi murde alast kirjandust võiks rohkem olla*) osas (Me=3).

Tabel 4. *Mulgimaa õpetajate ootused Mulgi murde ja kultuuri koolitustele ja materjalidele*

Väide	MIN	MAX	Me
34. Mulgi murde alaseid täienduskoolitusi õpetajatele võiks rohkem olla.	2	5	3
35. Mulgi kultuuri alaseid täienduskoolitusi õpetajatele võiks rohkem olla.	2	5	4
36. Mulgi murde alast kirjandust võiks rohkem olla.	2	5	3
37. Mulgi kultuuri alast kirjandust võiks rohkem olla.	2	5	4
38. Mulgi murde ja kultuuri alaseid ühisüritusi lasteaias võiks rohkem olla.	2	5	4

Märkus: MIN=Miinimum väärtus, MAX=Maksimum väärtus, Me=vastajate hinnangute mediaan 5-pallilisel skaalal

Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli selgitada välja, milliseid Mulgi murret ja kultuuri tutvustavaid tegevusi viivad lasteaiasõpetajad läbi õppe- ja kasvatustegevuste käigus. Tulemused saadi Mulgimaa õpetajate hinnangutest oma tegevusele ankeetküsitluse käigus.

Bakalaureusetööle püstitatud hüpotees *õpetajad, kes räägivad ise Mulgi murret tutvustavad lastele Mulgi kultuuri rohkem kui õpetajad, kes Mulgi murret ei räägi* (Eichenbaum ja Koreinik, 2008) leidis tuginedes tulemustele kinnitust, et õpetajad, kes oskavad Mulgi murret rääkida, kasutavad seda ka oma õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimisel rohkem, kui need, kes ei oska rääkida Mulgi murdes. Eelnevaga seonduvalt ilmnes, et õpetajad, kes oskavad kõneleda Mulgi murret või need, kes oskavad seda mingil määral, kasutasid oma igapäevases töös rohkem verbaalseid tegevusi (laulud, jutud) tutvustamiseks Mulgi murret ja kultuuri, kui need, kes ei kõnele Mulgi murret. Sellest tulenevalt võib

järeldada, et õpetajad, kes oskavad Mulgi murdes kõneleda või mingil määral oskavad seda kõneleda, on ka altimad Mulgi murret ja kultuuri tutvustavaid tegevusi kasutama oma töös. Mitmed õpetajad tõid välja, et nad ei tunne end Mulgi murret rääkides kindlalt, mistõttu nad ei kasuta seda ka oma igapäevases töös. Sellest lähtuvalt on töö autor seisukohal, et kui õpetaja ei oska kohalikus murdes rääkida, siis võib see olla põhjuseks, miks ta ei kasuta Mulgi murret või kultuuri tutvustavaid tegevusi oma igapäevatöös nii palju kui õpetaja, kes oskab Mulgi murdes kõneleda. Töö autor toetab siinkohal õpetajate seisukohta, et esmalt tuleb ise osata murret ning siis saab seda lastele õpetada, sest muidu võib see poolikult või valesti lastele üle kanduda. Mitmed teoreetikud (Kebbinau & Aja, 2011; Leivo, 2013) on seisukohal, et pärimuskultuuri õpetamisel lastele on olulisel kohal õpetaja oskus ja julgus kohalikku murret ja kultuuri käsitleda, sest õpetaja eeskujul pruugivad lapsed omandada keele ning kultuuri kõige efektiivsemalt. Siinse töö autor jagab eelnevate autorite mõtet, sest ka Mulgi murde ja kultuuri õpetamise puhul on olulisel kohal õpetaja eeskuju ning julgus kohalikku murret ja kultuuri käsitleda ning seeläbi lastele edasi kanda.

Esimeseks uurimisküsimuseks oli teada saada *missuguseid tegevusi viivad õpetajad läbi tutvustamaks Mulgi murret ja kultuuri lasteaias*. Tulemustest selgus, et õpetajad kasutavad mitmesuguseid tegevusi oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös, et edasi kanda Mulgi murret ja kultuuri. Enamasti kasutavad õpetajad Mulgi rahvakombeid, arhailisi mustreid ning rõivastust. Samuti toodi välja suhteliselt rohket osalemist traditsioonilisel laste folklooripäeval. Mitmed autorid (Hörn, 2013; Leivo, 2013; Sutrop, 2009) on seisukohal, et Mulgi murde ja kultuuri tutvustamine peaks algama lasteaias, sest lapsed kannavad edasi kogukondlikku murret ja kultuuri. Lastele kantakse murret ja kultuuri edasi läbi mängu ning mänguliste tegevuste, mis on koolieelses eas laste põhitegevusteks. Mulgi murret ja kultuuri on võimalik lastele tutvustada läbi aegade säilinud Mulgi murdele ja kultuurile omaste mängude, laulu- ja ringmängude, laulude, pillimängu, liisusalmide, mõistatuste, sõrmesalmide, käemängude, juttude, muistendite, rahvaluule, rahvakommete ning erinevate ürituste abil, näiteks laste folklooripäev, Mulgi laulu- ja tantsupidu. Mõnedes lasteaiades tegutsevad ka keelepesad, mis toetavad Mulgi murde ja kultuuri õppimist (Mulgimaa kultuuriprogramm ..., 2013). Sarnaselt eelnevate autoritega loetlesid õpetajad mõningaid tegevusi, mida nad teevad, et hoida kohalikku pärimuskultuuri. Samuti lisasid nad oma kogemusi seoses sellega, kuidas on tegevused lastele meeldinud – tegevused on meeldivad, lõbusad, vaheldusrikkad.

Tulemused näitasid ka, et enamus õpetajaid tähtsustavad Mulgi kultuuri säilimist, ning peavad seda oluliseks. Mitmed autorid (Rüütel, 2000a; Vaher, 2010; Mitt, 2012) on välja

toonud, et Mulgi murde ja kultuuri hoidmine kannab endas kogukonna kultuuri ning esivanemate traditsioone, see annab inimesele juured, mistõttu on oluline säilitada oma murre ja kultuur. Enamus õpetajaid olid seisukohal, et tutvustades lastele Mulgi murret ja kultuuri pärandatakse edasi teadmine esivanemate juurtest ja päritolust. Uuringute „*Pärimuskultuur Eestis – kellele ja milleks*” (2001) ja „*Kuis eläs mulgi, saarõ ja võro kiil?*” (2008) tulemused toetavad samuti pärimuskultuuri säilitamise vajalikkust, sest uuringutest on leitud, et tahetakse hoida ja säilitada Mulgi murret ja kultuuri ning seda peetakse oluliseks, mistõttu võiks ja peaks kohaliku murde ja kultuuri õpetamist alustama juba koolieelses eas, sest lapsed kannavad Mulgi murret ja kultuuri edasi. Mulgi murde ja kultuuri hoidmine on oluline meie rahvuse ning omapärase murde ning kultuuri säilimiseks.

Mõneti üllatav oli see, et paljud rühmaõpetajad andsid kommentaarides mõista, et nemad ei käsitle oma töös Mulgi murret ja kultuuri, kuid ankeetide vastustest selgus, et enamus õpetajatest siiski kasutavad vähesel määral või osaliselt oma töös erinevaid tegevusmeetodeid, et kanda edasi kohalikku murret ja kultuuri, näiteks mõistatusi, liisusalme, ringmänge. Ankeedi täitis ka üks muusikaõpetaja, kelle vastustest ilmnas, et tema kasutab oma töös suurel määral erinevaid meetodeid (mänge, laule, ringmänge, pillimängu, rahvakombeid...), et edendada kohalikku murret ja kultuuri koolieelses lasteasutuses. Saadud tulemused andsid võimaluse võrrelda muusikaõpetaja igapäevaseks tööks kasutatavaid tegevusi rühmaõpetajate igapäevaste tegevustega Mulgi murde ja kultuuri hoidmiseks. Üks järeldus võib olla see, et Mulgimaa piirkonnas töötav muusikaõpetaja on rohkem seotud Mulgi murdele ja kultuurile omaste laulude, tantsude, pillimängu, rahvakommete, ringmängude ja muu taolisega, mistõttu kasutab ta seda oma töös palju, kuna pärimuskultuuri edasikandmine käib suuremas osas laulude, lugude ja mängude kaudu. Teine põhjus, miks õpetaja kasutab oma töös suures osas Mulgi murret ja kultuuri tutvustavaid erinevaid tegevusi, võib olla see, et need on õpetajale endale tähtsad või lapsepõlvest tuttavad, mida selgus ka mõningate õpetajate kommentaaridest.

Teise uurimisküsimuse, *millistel Mulgimaa kultuuriprogrammi poolt pakutavatel koolitustel on Mulgimaa lasteaiaõpetajad osalenud ja välja antud materjalidega tutvunud*, tulemustest leiti, et enamus õpetajatest ei ole osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel koolitustel, pigem oldi tutvunud erinevate õppematerjalidega, mis tutvustavad Mulgi murret ja kultuuri. Arvestades asjaolu, et pärimuskultuuri õpe käib suuremas osas lasteaia läbi õpetaja, siis võib öelda, et Mulgi murde ja kultuuri koolitused ning materjalid õpetajatele on nende aitamiseks ja toetamiseks (Leivo, 2013). Saadud tulemustest võis näha seoseid Mulgi murde ja kultuuri tutvustamise vahel, kuna enamus õpetajaid ei ole osalenud

Mulgi murret ja kultuuri tutvustavatel koolitustel ning seetõttu võivad just õpetajate teadmised ja kogemused olla vähesed, mistõttu ka ei käsitleta nii palju Mulgi murret ja kultuuri lasteaias, kui seda võiks teha. Mõned õpetajad tõid välja, et koolitustel osalemine on ajakulukas; koolitustel osalemine oleks lihtsam, kui neid pakutakse lasteaias; kuna kõik ei saa samaaegselt osaleda koolitustel, siis tuleb teha valikuid, kes saab minna. Samas märkis mitu õpetajat, et koolitused on olnud väga teadmiste- ja kogemusterikkad ning heameelega osaletaks nendel veel. Ka töö autor leiab, et täienduskoolitused toetavad õpetajaid ning on väga vajalikud, et edendada kogukonna murret ja kultuuri.

Kolmanda uurimisküsimuse, *millised on Mulgimaa õpetajate ootused Mulgi murde ja kultuuri koolitustele ning materjalidele*, vastustest selgus, et õpetajad olid seisukohal, et Mulgi kultuuri alaseid täienduskoolitusi ning seda tutvustavaid materjale võiks olla rohkem. Sellest võib järeldada, et osa õpetajatest on huvitatud Mulgi murde ja kultuuri koolitustest ja materjalidest, et end täiendada. Seeläbi käsitleksid nad Mulgi murret ja kultuuri lasteaias rohkem, kui neil oleks rohkem ettevalmistust või enesekindlust. Õpetajaid toetab erinevate koolituste osas Mulgimaa kultuuriprogrammi, mille abil korraldatakse erinevaid koolitusi, laagreid Mulgi murde ja kultuuri tutvustamiseks (Mulgimaa kultuuriprogramm ..., 2013), mis omakorda toetavad õpetajate valmisolekut ja oskuseid edasi kanda lastele Mulgi murret ja kultuuri. Paljud õpetajad väljendasid, et lasteaias võiks olla rohkem Mulgi murde ja kultuuri alaseid ühisüritusi. Antud tulemused võisid tuleneda sellest, et enamus õpetajatest olid seisukohal, et Mulgi murre ja kultuur on olulised ning seda on vaja hoida, et säilitada kohalik murre ja kultuur. Saadud vastused võisid tuleneda ka sellest, et õpetajad on igapäevaselt Mulgi murde ja kultuuri piirkonnas, mistõttu pruugivad sellega suhteliselt palju kokku puutuda, sest mulgid tegutsevad aktiivselt oma kogukonnas hoidmaks oma kogukonna eripärasid. Õpetajate arvamus lasteaia ühisüritustest toetab selgelt pärimuskultuuri edasikandmise võimalusi. Ühisüritused liidavad inimesi ning antud juhul annavad võimalusi edendada Mulgi murret ja kultuuri läbi mängude, laulude, tantsude, mõistatuste ja juttude.

Mitmed õpetajad väljendasid ka mõtet Mulgi murret ja kultuuri tutvustavate vahendite vähesusest. Toodi välja, et võiks olla rohkem värviraamatuid, vihikuid ning raamatuid lastele, mille abil õpetada Mulgi murret ja kultuuri. Samas märkis üks õpetaja, et väljaantud materjale on, kuid need ei ole kergesti kättesaadavad. Õpetaja arvamus võis tuleneda sellest, et lastele on mõningaid töövihikuid ja raamatuid, kuid neid pole saadaval igas raamatukogus, raamatupoes, mistõttu ei pruugi need olla kergesti kättesaadavad huvilisele.

Töö praktiline väärtus

Bakalaureusetöö praktiliseks väärtuseks võib pidada uurimusest saadud tulemusi, millest ilmnevad õpetajate kogemused erinevate tegevuste ja meetodite kasutamisest oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös, edendamaks koolieelses lasteasutuses Mulgi murret ja kultuuri, mille tulemusena on võimalik säilitada kohalikku pärimuskultuuri.

Piirangud ja soovitus edaspidiseks uurimiseks

Bakalaureusetöö üheks piiranguks võib pidada suhteliselt väikest valimit ning seda, et tulemusi ei saa üldistada Mulgimaale, sest kogu valimiks olid Mulgimaa lasteaiad, kuid bakalaureusetöö uuringus olid nõus osalema 14 lasteaeda 21st Mulgimaal asuvast lasteaiast. Eelnevast tulenevalt jagati välja 79 ankeeti ning tagasi saadi 66, seega tulemused ei ole üldistatavad kogu Mulgimaale. Piiranguna võib ka välja tuua kordusuuringu puudumise võimalust. Kuna tegemist oli väga spetsiifilise piirkonna uurimisega, siis poleks saanud instrumenti katsetada enne ega pärast uuringut veel kord samas piirkonnas. Bakalaureusetöö uuring seisnes lasteaiaõpetajate hinnangutel oma tegevustele Mulgi murde ja kultuuri käsitlemisel lasteaias ning neid tegevusi ja õpetajaid toetab paljuski Mulgimaa kultuuriprogramm 2014–2017. Kuna Mulgimaa kultuuriprogramm 2014–2017 lõpeb aastal 2017, saaks kordusuuringu läbi viia näiteks 2018 aastal. Kordusuuringu käigus saaks teada, kas Mulgimaa lasteaiaõpetajad tegelevad rohkem/vähem pärimuskultuuriga oma rühmas, st käsitlevad rohkem Mulgi murret ja kultuuri. Edaspidiseks uurimiseks Mulgimaal soovitab töö autor läheneda uuritavatele isiklikult ehk personaalselt, sest veebipõhise küsimustiku kasutamisel oleks ilmselt õpetajate vastuseid vähem saanud, kui seda bakalaureusetöö käigus tehti – ankeedid viidi lasteaedadesse ja mindi neile uuesti järele mõne aja möödudes. Ka lasteaiajuhid tõid välja, et uuringus osalemiseks oli mõningatele lasteaedadele parem just isiklik kokkupuude uuritavatega kui meiliteel saadetak veebipõhine ankeet.

Tänu sõnad

Töö autor tänab eelkõige oma perekonda ja sõpru mõistmise ja toetuse eest kogu töö vältel ning oma onu, Rene Õne't, kes oli suureks abiks ankeetide toimetamisel Mulgimaa lasteaedadesse ning seejärel nende kokku kogumisel. Samuti tänab autor kõiki uurimistöös osalenud Mulgimaa lasteaedade õpetajaid meeldiva koostöö eest ning Merle Pürje't, keelelise abi eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Allkiri:

Kuupäev:

Kasutatud kirjandus

- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2011). *Research methods in education* (7th ed.). USA: Routledge.
- Eichenbaum, K., & Koreinik, K. (2008). *Kuis eläs mulgi, saarõ ja võro kiil?: kohakeelte seisundiuuring Mulgimaal, Saaremaal ja Võrumaal*. Tartu: Bookmill.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Research Methodology*, 2(1), 107–115.
- Else, P. (2009). Playing through culture. P. Else (Eds.), *The Value of Play* (pp. 87–101). New York: Bloomsbury Academic.
- Ergma, E. (2010). Miks väärtused? L. Vaher (Koost), *Õpetajaraamat* (lk 6). Tartu: Tartu Erahariduse Edendamise Selts.
- Eyre, L., & Eyre, R. (2014). *Kuidas oma lastele väärtusi õpetada*. Tartu: Tartu Ülikooli eetikakeskus.
- Gross, L., Kivilo, I., & Ugaste, A. (2010). Mängud väärtuskasvatuses. N. Jung & L. Lilles (Toim), *Väärtused koolieelses eas, Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 163–173). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Hörn, M. (2013). Haridussüsteemi roll vähemuskultuuri jätkusuutlikkuse toetajana. M. Mets, & K. Pajusalu (Toim), *Tartu Ülikooli Lõuna-Eesti keele- ja kultuuriuuringute keskuse aastaraamat XI–XII, 2011–2012* (lk 164–167). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Ilves, K. (2012). *Mulgi keele ja kultuuri õpe üldhariduskoolides*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Ilves, K. (2014). *Sõõr ümmer Mulgimaa: tüüvihak lasteaialaste jaoks*. Tõrva: Mulgi Kultuuri Instituut.
- Jürimäe, M., & Treier, J. (2008). *Õppekavad ja lasteaed*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kallas, R. (2013). Kontekstuaalsus kui õpetajahariduse sotsiaalkultuuriline dimensioon mitmekultuurilises keskkonnas. M. Muldma, L. Talts, & S. Piht (Koost), *Quo vadis, haridus mitmekultuurilises ühiskonnas?* (lk 87–94). Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Kalliala, M. (2006). *Play Culture in a Changing World*. UK: Bell & Bain.
- Karlsson, F. (2002). Keele varieerumine. I. Tragel (Toim), *Üldkeeleteadus* (lk 282–292). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Kebbinu, M., & Aja, U. (2011). *Õppimine ja õpetamine mitmekultuurilises õpikeskkonnas: keelekümbelprogrammi näitel*. Tartumaa: Ecoprint.
- Mulgimaa infoportaal (s.a.). *Kombeid ja pärimusi*. Külastatud aadressil <http://www.mulgimaa.ee/mulgimaast/kombeid-ja-parimusi/>.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2011). Külastatud aadressil

<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772?leiaKehtiv>.

Koolieelse lasteasutuse seadus (2016). Külastatud aadressil

<https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006?leiaKehtiv>.

Koorep, S., & Järvelt, J. (2013). Hommikul alustati ja õhtul lõpetati – nii peeti Tõrvas II Mulgi pidu. H. Tarto (Toim), *Rahvakultuuri aastaraamat 2013* (lk 21–22). Tallinn: OÜ Vali Press.

Kulderknup, E. (2009). *Üldoskuste areng koolieelses eas*. Tallinn: Kirjastus Studium.

Kultuuriministeeriumi valitsemisala arengukava 2016–2019 (2015). Külastatud aadressil

http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/kum_valitsemisala_arengukava_2016-2019.pdf.

Kurs, O. (2014). Mur(d)emõtteid. T. Tender (Toim), *Pent Nurmekund – keeletark ja õpetaja* (lk 224–227). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Laande, A. (s.a.). *Mulgi keel*. Külastatud aadressil

<http://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&id=223&PHPSESSID=hna5qtol8li1ec4jv2brqn0he6>.

Laande, A., & Todesk, T. (2013). *Mulgi sõnastik*. Abja-Paluoja – Tallinn – Tartu: Eesti Keele Sihtasutus.

Laasik, T., Liivik, M., Täht, M., & Varava, L. (2009). Valdkond „Mina ja keskkond”. E.

Kulderknup (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad* (lk 7–25). Tartu: Kirjastus Studium.

Lázár, K. (2004). Laste rahvapärased mängud 21. sajandil. I. Rüütel (Toim), *Pärimusmuusika muutuv as ühiskonnas II. Töid etnomusikoloogia alalt 2* (lk 205–211). Tartu: Eesti Kirjandusmuuseumi etnomusikoloogia osakond.

Leivo, K. (2013). Folkloorifestivalid – kuidas edasi? H. Tarto (Toim), *Rahvakultuuri aastaraamat 2013* (lk 17–19). Tallinn: OÜ Vali Press.

Liivak, M. (2000). *Kaks sammu sissepoole. Ringmängulaulud*. Tallinn: Talmar & Põhi.

Link, L. (2013). *Abimaterjal mulgi murret, kultuuri ning loodust tutvustavate tegevuste läbiviimiseks 5–7aastaste lastega Viljandi lasteaed Krõll õpperajal*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Minlibajeva, H. (2014). Varane keelekümbel lasteaias. K. Kingo (Toim), *Tarkus tuleb tasapisi* (lk 77–101). Tartu: AS Atlex.

Eesti Folkloorinõukogu (s.a.). *Mis on pärimuskultuur?* Külastatud aadressil

http://www.folkloorinoukogu.ee/Mis_on_PARIMUSKULTUUR_200.htm.

- Mitt, M. (2012). *Väärtuskasvatus Tarkuste Hoidise abil: Eesti rahvapärимusel põhinev metoodika lasteaedadele ja algkoolidele*. Tallinn: MTÜ Väärtuskoolitus.
- Mitt, M. (2014). Tarkuste Hoidise metoodika lasteaias. K. Kingo (Toim), *Tarkus tuleb tasapisi* (lk 216–233). Tartu: Atlex.
- Muldma, M., & Nõmm, J. (2011). *Õppimine ja õpetamine mitmekultuurilises õpikeskkonnas*. Tartumaa: Ecoprint.
- Mulgimaa infoportaal (s.a.). *Mulgi keel*. Külastatud aadressil <http://www.mulgimaa.ee/mulgimaast/mulgikeel/>.
- Mulgimaa infoportaal (s.a.). *Mulgi toit*. Külastatud aadressil <http://www.mulgimaa.ee/mulgimaast/mulgi-toit/>.
- Mulgimaa infoportaal (s.a.). *Mulgimaa ajalugu*. Külastatud aadressil <http://www.mulgimaa.ee/mulgimaast/ajalugu/>.
- Mulgimaa kultuuriprogramm 2014–2017* (2013). Külastatud aadressil http://www.rahvakultuur.ee/Mulgimaa_kultuuriprogramm_br_20_2518?s=2531.
- Müürsepp, M. (2001). Rahvaluule liikidest. M. Müürsepp (Koost), *Rahvaluule ja üldõpetus* (lk 16–24). Põltsamaa: Vali Press.
- Peterson, T., Suur, S., & Õun, T. (2010). Väärtused lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuses. N. Jung, & L. Lilles (Toim), *Väärtused koolieelses eas, Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 87–105). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Podekrat, Ü. (2000). Rahvalaulude õpetamisest lasteaias ja Lõuna-Eesti lasteaedade folkloorifestivalidest. I. Rüütel (Toim), *Pärимus pärijaile* (lk 43–45). Tartu: Rahvuslik Folkloorinõukogu.
- Põlluste, M. (2003). *Koduloo põhimõtte rakendamine ning kodu ja selle ümbrusega seotud teemade käsitlemine lasteaias*. Tartu: Atlex.
- Pärdi, H. (2000). Mulgi müüt ja mulgi identiteet. K. Gaston (Toim), *Ettekandeid I mulgi konverentsilt Tõrvas 23.10.99* (lk 15–34). Viljandi: Mulgi Kultuuri Instituut.
- Mulgimaa infoportaal (s.a.). *Rahvarõivad*. Külastatud aadressil <http://www.mulgimaa.ee/mulgimaast/rahvaroivad/>.
- Rembel, A. (2010). Rahvalooming. L. Vaher (Koost), *Õpetajaraamat* (lk 65). Tartu: Tartu Erahariduse Edendamise Selts.
- Ruutmets, K., & Saluveer, E. (2008). Võõrkeel. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 303–320). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Rüütel, I. (1999). Laps ja folkloor. M. Vikat (Koost), *Laps ja folkloor* (lk 7–21). Tallinn: TPÜ Kirjastus.

- Rüütel, I. (2000a). Rahvakultuur ja selle perspektiivid. E. Johandi, & M. Vaba (Toim), *Eesti uue aastatuhande lävel. Väikerahva võimalused ja valikud* (lk 204–217). Tallinn: TEA Kirjastus.
- Rüütel, I. (2000b). Heritage for Children. I. Rüütel (Toim), *Pärimus pärijaile* (lk 140–145). Tartu: Rahvuslik Folkloorinõukogu.
- Rüütel, I. (2010). Rahvus, kultuur, identiteet. E. Tuvi (Toim), *Muutudes endaks jääda. Valik meenutusi, artikleid, uurimusi* (lk 544–633). Tallinn: TEA Kirjastus.
- Rüütel, I., & Tiit, E. (2005). *Pärimuskultuur Eestis – kellele ja milleks. I osa*. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Suits, J. (2014). *Pärimuslikud laulumängud lastele*. Tartumaa: Ecoprint.
- Sutrop, M. (2009). Väärtused ja haridus ühiskondlikus kontekstis. T. Pisuke (Toim), *Väärtused ja väärtuskasvatus, Valikud ja võimalused 21. sajandi Eesti ja Soome koolis* (lk 50–67). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Särg, T., & Ilmjärv, K. (2009). *Eesti rahvamuusika*. Külastatud aadressil http://www.folklore.ee/muusika/eesti_rahvamuusika.htm.
- Tamm, V. (2004). Igas talus oma taar. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Tuuling, L. (2010). Multikultuurne kasvatus ja väärtuste kujunemine. N. Jung, & L. Lilles (Toim), *Väärtused koolieelses eas, Väärtuskasvatus lasteaias* (lk 123–144). Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Ugaste, A. (2005). Laps ja mäng. K. Henno (Toim), *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat* (lk 154–171). Tartu: Atlex.
- Ugaste, A., Tuul, M., & Välk, T. (2009). Mängu tähtsus lapse arengus ja mängu juhendamine. E. Kulderknup (Toim), *Üldoskuste areng koolieelses eas* (lk 44–62). Tartu: Kirjastus Studium.
- UNESCO Eesti Rahvuslik Komisjon. (2012). *Vaimne kultuuripärand*. Tallinn: Rahvakultuuri Keskus.
- Vaher, L. (2010). *Õpetajaraamat*. Tartu: Tartu Erahariduse Edendamise Selts.
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Külastatud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf.

LISA 1

Küsimustik lasteaiaõpetajale

Tere! Olen Tartu Ülikooli Koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala üliõpilane, Jessica Vainaru, ning palun Teie abi oma bakalaureusetöö „*Mulgimaa õpetajate hinnangud oma tegevusele tutvustamaks Mulgi murret ja kultuuri koolieelses lasteasutuses*” läbiviimiseks.

Küsimustiku täitmisel palun tõmmake ring ümber sobivale vastusele. Küsimustik on anonüümne ning Teie vastuseid ei seostata Teie isikuga ja andmeid kasutatakse teadustöös vaid üldistatud kujul.

Täna uuringus osalemise eest!

Jessica Vainaru

Küsimuste korral võib pöörduda järgneva meiliaadressi või telefoninumbri abil töö autori poole.

Email: XXX; telefon: XXX.

I TAUSTAANDMED

Teie vanus:.....

Tööstaaž lasteaiaõpetajana:.....

Oskan kõneleda Mulgi murdes:

- a) Ei
- b) Mingil määral
- c) Jah

Laste vanus praeguses rühmas:

- a) sõimerühm (1,5 – 3aastased);
- b) noorem aiarühm (3 – 4aastased);
- c) keskmine aiarühm (4 – 6aastased);
- d) vanem aiarühm (6 – 7aastased);
- e) liitrühm (1,5 – 7aastased).

Käesolevas küsimustikus käsitletakse mõisteid Mulgi **murre** ja mulgi **keel** sünonüümidega.

II MULGI MURRE

Palun kasutage järgnevatele väidetele vastamiseks all olevat skaalat ja tehke igas reas ring ümber Teile sobivale vastusele.

1 – Pole üldse nõus 2 – Pole nõus 3 – Ei oska öelda 4 – Nõus 5 – Täiesti nõus

1	Pean oluliseks Mulgi murde säilimist.	1	2	3	4	5
2	Pean oluliseks lastele tutvustada Mulgi murret.	1	2	3	4	5
3	Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murret.	1	2	3	4	5
4	Olen koolituse järgselt tutvustanud lastele Mulgi murret.	1	2	3	4	5

Kui Teil tekkis eelneva ploki küsimustega seoses mõtteid või kommentaare, siis lisage need siia:

[illegible]

III MULGI KULTUUR

Palun kasutage järgnevatele väidetele vastamiseks all olevat skaalat ja tehke igas reas ring ümber Teile sobivale vastusele.

1 – Mitte kunagi

2 – Harva

3 – Vahetevahel

4 – Sageli

5 – Alati

5	Pean oluliseks Mulgi kultuuri säilimist.	1	2	3	4	5
6	Pean oluliseks lastele tutvustada Mulgi kultuuri.	1	2	3	4	5
7	Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid mänge.	1	2	3	4	5
8	Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid laule.	1	2	3	4	5
9	Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid ringmänge.	1	2	3	4	5
10	Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid liisusalme.	1	2	3	4	5
11	Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid mõistatusi.	1	2	3	4	5
12	Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid sõrmesalme.	1	2	3	4	5
13	Kasutan oma igapäevases õppe- ja kasvatustöös Mulgi murdele ja kultuurile omaseid käemänge.	1	2	3	4	5
14	Kasutan Mulgi murret juttude vestmiseks.	1	2	3	4	5
15	Tutvustan lastele Mulgi muistendeid.	1	2	3	4	5
16	Tutvustan lastele Mulgi rahvaluulet.	1	2	3	4	5
17	Tutvustan lastele Mulgi mustreid.	1	2	3	4	5
18	Tutvustan lastele Mulgi pillimängu.	1	2	3	4	5
19	Tutvustan lastele Mulgi rahvakombeid.	1	2	3	4	5
20	Tutvustan lastele Mulgi traditsioonilist rõivastust.	1	2	3	4	5
21	Tutvustan lastele Mulgi toidukultuuri.	1	2	3	4	5
22	Meie rühmas on keelepasa.	1	2	3	4	5
23	Olen oma rühmaga osalenud laste folklooripäeval.	1	2	3	4	5

Kui Teil tekkis eelneva plokki küsimustega seoses mõtteid või kommentaare, siis lisage need siia:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

IV ÜLDINE INFO MULGIMAA KULTUURIPORGRAMMI KOHTA

Palun vastake järgnevatele väidetele all oleva skaala abil ja tehke igas reas ring ümber Teile sobivale vastusele.

1 – Ei

2 – Osaliselt

3 – Jah

24	Olen tutvunud lasteaia vanemale vanuserühmale (6–7aastased) loodud Mulgi murde ja kultuuri ainekavaga.	1	2	3
25	Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi murde/keele koolitustel/seminaridel/õppepäevadel.	1	2	3
26	Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi murde/keele õppereisidel.	1	2	3
27	Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi murde/keele laagrites.	1	2	3
28	Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi murde/keele õppimise projektidel.	1	2	3
29	Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi kultuuri koolitustel/seminaridel/õppepäevadel.	1	2	3
30	Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi kultuuri õppereisidel.	1	2	3
31	Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi pakutavatel Mulgi kultuuri laagrites.	1	2	3
32	Olen osalenud Mulgimaa kultuuriprogrammi raames pakutaval koolitusel lasteaia õpetajatele.	1	2	3
33	Olen tutvunud Mulgimaa kultuuriprogrammi raames väljaantud õppematerjalidega Mulgi murde ja kultuuri tutvustamiseks/õpetamiseks.	1	2	3

Kui Teil tekkis eelneva ploki küsimustega seoses mõtteid või kommentaare, siis lisage need siia:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

V LASTEAIALOÕPETAJA

Palun kasutage järgnevatele väidetele vastamiseks all olevat skaalat ja tehke igas reas ring ümber Teile sobivale vastusele.

1 – Pole üldse nõus 2 – Pole nõus 3 – Ei oska öelda 4 – Nõus 5 – Täiesti nõus

34	Mulgi murde alaseid täienduskoolitusi õpetajatele võiks rohkem olla.	1	2	3	4	5
35	Mulgi kultuuri alaseid täienduskoolitusi õpetajatele võiks rohkem olla.	1	2	3	4	5
36	Mulgi murde alast kirjandust võiks rohkem olla.	1	2	3	4	5
37	Mulgi kultuuri alast kirjandust võiks rohkem olla.	1	2	3	4	5
38	Mulgi murde ja kultuuri alaseid ühisüritusi lasteaias võiks rohkem olla.	1	2	3	4	5

Kui Teil tekkis eelneva ploki küsimustega seoses mõtteid või kommentaare, siis lisage need siia:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kui Teil on veel mõni küsimus, mida ma ei osanud küsida, siis siin on Teil võimalus seda teha ja ise vastata.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Aitäh Teile vastamise ja abi eest!

Jessica Vainaru

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Jessica Vainaru (sünnikuupäev: 22.12.1993),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Mulgimaa lasteaiaõpetajate hinnangud oma tegevusele tutvustamaks Mulgi murret ja kultuuri koolieelses lasteasutuses, mille juhendajad on Marianne Olbrei ja Airi Niilo,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 18.05.2016.